

Marija Zubak

SERAFIN MARIJA CRIJEVIĆ (1686.-1759.)

Godine 2009. obilježavale su se obljetnice rođenja ili smrti brojnih autora koji su doprinijeli razvoju historijske znanosti. U tom je smislu hrvatskoj historiografiji značajno pridonio dubrovački historiograf Serafin Marija Crijević,¹ čija je 250. godišnjica smrti obilježena već navedene 2009. godine.

ŽIVOT I DJELO

Serafin Marija Crijević rodio se 4. listopada 1686. godine kao Augustin Frano Crijević u dubrovačkoj bogatoj i plemićkoj obitelji kao sin Marina Martolice Crijevića i Marije rođene Bunić.² Njegov se brat Martolica opredijelio za državnu službu, dok je Augustin Frano, baš kao i njegova sestra Magdalena, osjetio Božji poziv i s osamnaest godina pristupio dominikanskome redu³ dobivši ime pod kojim ga danas poznajemo - Serafin Marija. Obrazovao se u isusovačkom *Collegium Ragusinum* gdje mu je, kako to Crijević nerijetko ističe, profesor bio Đuro Matijašević koji je obrazovao naraštaje mladih i kasnije značajnih Dubrovčana.⁴ Također se školovao među dominikancima u Italiji, gdje je prvo završio niže škole u Veneciji, a potom filozofiju u Firenci te teologiju u Rimu.⁵ U Dubrovnik se konačno vratio 1710. godine gdje je ostao do kraja života.⁶

Ono po čemu ga se pamti jest njegov iznimni historioграфski rad, ali S. M. Crijević je osim toga, radio i kao blagajnik, arhivar, prior, vikar, nastavnik u samostanskoj školi, propovjednik i sakristan. Sve svoje funkcije vršio je u dominikanskom samostanu sv. Dominika u Dubrovniku, a kasnije je bio vikar Dubrovačke kongregacije sv. Dominika.⁷ Također je u nekoliko navrata bio diplomat u rješavanju sporova.⁸ Sve to dokazuje da je uživao ugled i povjerenje svojih suvremenika, a čak ni njegova politička orijentacija (pretpostavlja se da je podržavao stranku sorboneza⁹) nije utjecala na njegov rad u samostanu i društvu, kao ni na njegov historioграфski rad.¹⁰ Crijević je umro 24. lipnja 1759. godine ostavivši iza sebe izuzetno bogat opus.

Njegov historioграфski rad, prema suvremenom povjesničaru Relji Seferoviću,¹¹ čini jednu zaokruženu cjelinu u koju su sukladno uklopljena djela manjeg opsega

zajedno s višesveščanim raspravama. Kako Seferović navodi, njegova se djela šire poput koncentričnih krugova¹² ovim kronološkim redoslijedom: katalog rukopisa knjižnice dominikanskoga samostana *Chirographotheca coenobii Sancti Dominici de Ragusio*, zbirka životopisa dubrovačkih dominikanaca *Iconotheca illustrium fratrum*, pregled povijesti Reda na dubrovačkom području *Monumenta Congregationis*, životopisi četrstotinjak domaćih ljudi i stranaca povezanih s Gradom *Bibliotheca Ragusina*, pregled povijesti dubrovačkih državnih ustanova i odnosa Crkve i države *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam* te povijest dubrovačke nadbiskupije *Sacra metropolis Ragusina*.¹³ *Bibliotheca Ragusina* i *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam* najčešće se navode kao najvažnija Crijevićeva djela. *Bibliotheca Ragusina* za Crijevića predstavlja svojevrsnu prekretnicu jer se njome odmiče od tada pretežno zastupljene teme svojih djela: povijesti Reda propovjednika.¹⁴ U tom djelu Crijević donosi „435 biografskih portreta ljudi koji su živjeli u Dubrovniku i bavili se knjigom bilo kakvog sadržaja, od poezije i filozofije do medicine i astronomije“.¹⁵ *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam* možda je Crijevićevo najuspjelije djelo u kojem daje „najpotpuniji prikaz političke i crkvene povijesti u Dubrovniku do sredine 18. st.“¹⁶ što je jedna od tema koja Crijevića kao povjesničara najviše zanima. Objavljena su kritička izdanja ovih dvaju djela, a u hrvatskoj historiografiji Crijevićem su se intenzivnije bavili samo priređivači tih djela.¹⁷

Nažalost, Crijevićev bogati rad djelomično je, kako je već navedeno, izgubljen zahvaljujući „zubu vremena“, a djelomično i zbog cenzure¹⁸ koja nije mimoišla ni njega. Zato se na osnovu onoga sačuvanoga pokušava sagledati njegov opus i odrediti Crijevića kao povjesničara.

CRIJEVIĆ KAO POVJESNIČAR

Od 17. st. historijska erudicija, odnosno kritika izvora, počinje se posebno razvijati te postaje gotovo novi pristup u istraživanju. „Stvaratelji toga novog pristupa“ su eruditi koji rade na brojnim izvorima i na taj način „stvaraju metode i tehnike pomoćnih historijskih znanosti“.¹⁹ U 17. i 18. st. erudicija i historija se oblikuju kao dvije zasebne discipline, tj. pisci historije (povjesničari) su zapravo još uvijek književnici, a ne znanstvenici. Znanstvenici su zapravo eruditi koji se koriste rezultatima pomoćnih povijesnih znanosti.²⁰ Tek se krajem 18. st. primjećuje da se povjesničari počinju koristiti spoznajama erudita u svojim radovima te da historija prestaje biti isključivo književni rod.²¹ Jedan od takvih erudita u hrvatskim zemljama bio je Ivan Lučić Lucius (1604.-1679.),²² ali možda bi se čak i kod Crijevića moglo naći elemenata načina rada kako erudita, tako i povjesničara, čemu u prilog ide i činjenica da je Crijević dobro poznao Lučićeve radove te ga je često citirao i učio od njega.²³

Zanimljivo je da Seferović navodi kako Crijević sam sebe nije definirao kao povjesničara jer je smatrao da ono što piše nisu povijest niti anali.²⁴ On se ne slaže s time navodeći da ga upravo to karakterizira kao povjesničara,²⁵ ali ipak iznosi kako Crijević sam sebe smješta među analiste,²⁶ iako ga drugi najčešće smještaju među biografe.²⁷ No, Seferović zaključuje kako je Crijević prvenstveno povjesničar Crkve iako golem dio njegova rada otpada na pisanje biografija. Što je od toga svega zapravo najbolja odrednica Crijevića kao povjesničara, vidjet ćemo dalje u tekstu.

Neke od najvažnijih karakteristika Crijevićeva rada su: kritika izvora, pisanje bilježaka, latinski jezik, dodavanje crkvenoga elementa tadašnjoj tradiciji historiografije (misao o nedjeljivosti Crkve i države).²⁸ To su upravo one značajke koje ga razlikuju od analista, ali i biografa. Analisti i biografi bili su dva značajna historiografska pravca u Dubrovniku, a Crijevića se obično smješta među biografe uz bok Ignjatu Đurđeviću (1675.-1737.)²⁹ i franjevcu Sebastijanu Slade-Dolciju (1699.-1777.)³⁰. Međutim, Seferović ispravno primjećuje kako je u Crijevića vidljiva veća kritičnost izvora te odmah od pisanja isključivo biografija stanovnika Dubrovnika.³¹ Crijević nije svoje teme obrađivao načinom *pars pro toto*, nego je pokušao sagledati problematiku u cjelini, a pri obrađivanju svjetovne tematike nije prezao od njezinog povezivanja sa sakralnom.³²

Kao plemićki sin, Crijević je imao bolje uvjete od pučana te je imao, prema Seferoviću, četiri osnovna preduvjeta za istraživanje prošlosti, a to su: „nesmetan pristup arhivskim dokumentima, naraštajima dugo poznavanje života grada i okolice, materijalnu neovisnost i priliku za visoku stručnu izobrazbu u inostranstvu“. Upravo činjenica da njegova loza naraštajima pripada uskom vladajućem krugu najviše mu pomaže u istraživanju prošlosti jer on, kao pripadnik „vladarskog“ sloja, poznaje kako dišu Grad i okolica.³³

Izuzetno je cijenio arhivsku građu kojoj je imao pristup, a često je crpio informacije iz Dubrovačkoga statuta.³⁴ Kao povjesničara najviše su ga zanimali arhetipovi te je uvijek težio pronalazaženju izvornih tekstova koje je visoko cijenio,³⁵ a ni sam nije prezao od zadiranja u tekstove pri izradi kritičkih izdanja, kada je smatrao da je došlo, primjerice, do pogrešaka u prepisivanju ili kada je naišao na nespretne gramatičke konstrukcije.³⁶ Osim arhivske građe, koristio se i već objavljenim djelima brojnih autora, kako domaćih, tako i stranih, a kao jedan od najvažnijih domaćih autora, čijim

se djelima Crijević uvelike koristio, bio je „otac hrvatske historiografije“ Ivan Lučić.³⁷ Kao što je već navedeno, ne uklapa se u potpunosti ni u analiste niti u biografe, ali primjetan je velik utjecaj talijanske prosvjetiteljske historiografije. Očit utjecaj inozemne historiografije jest u izboru tema.³⁸ Naime, dotadašnja dubrovačka historiografija „nije poznavala rad posvećen prvenstveno državnim i crkvenim ustanovama“ kakav je, primjerice, *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam*.³⁹ Upravo to povezivanje tema vezanih uz Crkvu i državu, odnosno profanih i sakralnih tema, jasno pokazuje Crijeviću već spomenutu težnju sveobuhvatnosti i cjelovitosti koja je vrlo karakteristična za razdoblje europskoga „prosvjetiteljskoga sveznanja“ (16.-19. st.).⁴⁰ Njegov sintetički pristup radu, kakav se javlja i u prosvjetiteljskoj historiografiji, nije natjerao Crijevića da žrtvuje svoju analitičnost⁴¹ pa je i to jedan od razloga zašto on ostaje u sredini i ne može ga se smjestiti ni na jednu stranu.

U zanimanju za crkvenu tematiku Crijević ima kao prethodnika i uzor Serafina Razzija (1531.-1611.),⁴² dominikanca, povjesničara i teologa te ujedno i pisca prve tiskane dubrovačke povijesti *La Storia di Raugia*.⁴³ Iako je njegova veza s Razzijem i više nego uočljiva, pogotovo u istraživanju prošlosti dubrovačkih nadbiskupa, on nije bio jedina osoba na čija se djela Crijević oslanjao pri radu. Tu se navode imena Rastića, Lukarevića,⁴⁴ Mavre Orbinija (sredina 16. st. – 1614.),⁴⁵ a zanimljivo je da je rijetko citirao svojeg pretka i daljnjeg rođaka Ludovika Crijevića Tuberonu.⁴⁶ Ipak, Crijević je navedene povjesničare (oslanjao se na njih ili ne) nadmašio jer je ostvario veliki napredak u odnosu na njih, pogotovo svojim „temeljitim proučavanjem povijesti institucija“.⁴⁷

No, kako je navedeno već na početku, Crijević ne proučava svjetovne i sakralne teme odvojeno, nego proučava i jedne i druge upravo zato da bi precizno odredio odnos države i Crkve. On uvida njihovu neraskidivu vezu i njihovo „međusobno prožimanje“⁴⁸ te shvaća kako su crkvene institucije stabilnije, dugotrajnije i manje podložne promjenama od svjetovnih. Zbog toga se među njima održava svojevrsna pomirbena ravnoteža te one čine nedjeljivu cjelinu.⁴⁹ Crijević pokušava proniknuti u pravi odnos Crkve i države. To je sadržajna razlika koja ga odvaja od ostalih povjesničara, bilo starijih ili mlađih, bilo njegovih suvremenika. Druga, formalna razlika jest citiranje izvora u bilješkama kojih se ne bi posramili ni današnji povjesničari.⁵⁰ Upravo ga u pogledu istraživačke tehnike znanstvenog rada upotreba bilježaka razlikuje od drugih, a povezuje s još jednom talijanskom onovremenom historiografijom⁵¹ i crkvenim piscima poput Cesara Baronija (1538.-1607.), Ferdinanda Ughellija (1595.-1670.) i Rocca Pirra (1577.-1651.).⁵²

Crijević piše u duhu te historiografije ne isključujući zasluge domaće tradicije, ali sve to prožima duh katoličke posttridentske obnove koji je još uvijek jak i u Crijevićevo doba (to se u njega vidi u temama morala u povijesti te isticanju važnosti nadbiskupije u jednom malom gradu poput Dubrovnika)⁵³. Crijević je tom duhu izrazito sklon⁵⁴ kao i mnogi pisci prije i poslije njega u Dubrovniku, ali i šire. Ono što je posebno značajno istaknuti, a karakteristično je samo za Crijevića jest njegov način objašnjavanja povijesnog razvitka. To čini kroz tri vrijednosti: vrlinu, dostojanstvo i ispravni autoritet.⁵⁵ On pomoću istih vrijednosti procjenjuje koje autore može uzeti u obzir. Zbog toga je jako važna posljednja vrijednost „ispravni autoritet“ kojom „procjenjuje dosege drugih“, a koja se odnosi na „izvore koje proučava“ jer

ona „predstavlja temelj Crijevićeve kritičnosti“. ⁵⁶ Njegova je konačna namjera očuvati tradiciju i postojeće stanje u društvu, a to čini na ovaj način dokazujući vrijednost prošlosti vodeći se dostignućima suvremene historijske znanosti. ⁵⁷

Kada se govori o prosvjetiteljstvu, tada se mora imati na umu da Crijevićeva namjera nije prosvjećivanje zaostalog i neobrazovanoga puka. ⁵⁸ On, kao plemić, ipak piše s pozicije privilegiranoga staleža ⁵⁹ koji, kako je gore navedeno, želi ojačati tradiciju. Ali Crijević isto tako ima i neka druga polazišta u radu. Prema Seferoviću, osim već navedenog plemićkog, to su: „nastavak historiografske tradicije u Dubrovniku, propovjednička uloga, osjećaj nadmoći grada kao civilizacijskoga središta nad okolicom, potreba da se naglasi prvenstvo dominikanaca pred drugim redovima u Dubrovniku“. ⁶⁰

Njegovo stajalište kao povjesničara doista je teško odrediti, no dvije Seferovićeve izvrsne tvrdnje mogle bi se shvatiti kao jedan mali zaključak: „Formiravši svoj historiografski sud na razmeđu dvaju temeljnih pravaca kojima se bogata dubrovačka povijesna baština kretala do njegova vremena, analističkom i biografskom, autor je posegao i za jednim i za drugim, kako bi njegova povijesna slika bila što potpunija.“ ⁶¹ „Ugledajući se pretežno u talijanske povjesničare 16. i 17. stoljeća, Serafin Crijević nastojao se uklopiti u maticu svojih prethodnika iz grada Sv. Vlaha koji su također, kao drevni analisti, oponašali strane uzore. Međutim, usvojivši novu praksu, zastupljenu na Zapadu među protureformacijskim piscima, u svojem je radu vješto pomirio nova dostignuća historiografske znanosti s klasičnim, ali dotad nedovoljno razmotrenim dubrovačkim temama.“ ⁶²

Nakon sagledavanja sadržajne strane Crijevićeva rada, važno je promotriti i način njegovih istraživanja, strukturu, stil pisanja i sl. Kao što je već spomenuto, kritičnost je jedna od važnih odlika u Crijevićevom poslu kao istraživača i povjesničara. On se nije trudio samo vlastitom povijesno-kritičkom ocjenom sagledati neki izvor ili neko djelo, nego je to činio i s filološkog, ⁶³ teološkog ⁶⁴ i mnogih drugih gledišta što dokazuje da je vladao, osim već navedenih znanosti, i brojnim drugim pomoćnim povijesnim disciplinama kao što su kronologija, genealogija, heraldika, epigrafija i etimologija. ⁶⁵ Svoju bogatu naobrazbu duguje vjerojatno ponajviše učiteljima u inozemstvu jer, podsjetimo se, boravio je u Italiji duže godina. No, ne treba zanemariti ni Crijevićeva brojna prijateljstva koja je sticao tijekom života i s kojima je razmjenjivao pisma pa tako i ideje. Osim što je poznavao razne predstavnike iz crkvene hijerarhije, izrazito dobro odnose imao je s brojnim osobama značajnima u kulturnim i znanstvenim krugovima njegova vremena. Tako je bio prijatelj s Bernardom M. de Rubeisom (1687.-1775.), talijanskim piscem i povjesničarom. S povjesničarima dominikanskog reda, autorima djela *Bullarium Ordinis Praedicatorum*, Tomásom Ripollom i Antoninom Brémondom razmjenjivao je povijesne podatke, a surađivao je i s isusovcem Filipom Riceputijem i Danijelom Farlatijem, autorima djela *Illyricum sacrum*. Dobro je poznavao i znamenite Dubrovčane toga vremena. Tako je prisustvovao književnim sastancima akademije Ispraznih iako nije bio njezin član te je tako prijateljevao sa Stijepom Rusićem (1687.-1770.), Vicom Petrovićem (1677.-1754.), Ivom Natalićem Aletinom (1670.-1743.), ⁶⁶ kao i utemeljiteljem akademije Đurom Matijaševićem (1670.-1728.). ⁶⁷ Pisao je latinskim jezikom slijedeći tako tradiciju dubrovačkih povjesničara poniklih iz Crkve, za razliku od onih svjetovnih koji su pisali pretežno na talijanskom. ⁶⁸ Osim latinskim, Crijević je ipak pisao i ponešto talijanskim, a također je i „cijenio domaći govor svoga

zavičaja“.⁶⁹ Osim latinskoga i talijanskoga, poznao je još i francuski, grčki, staroslavenski te ruski jezik, a kada je citirao djela pisana tim jezicima, prevodio je citate na talijanski.⁷⁰ To dokazuje da kod njega dominiraju talijanski i latinski, a pogotovo latinski koji je u njegovim djelima visoko standardiziran.⁷¹

Crijevićevo pisanje odlikuju jednostavan stil, ali bogat sadržaj.⁷² Iako cijeni estetiku, piše vrlo jednostavno, odnosno kao što Seferović navodi: prvi instrument kojim se Crijević služi pri pisanju jest „kratak i lagan govor“.⁷³ On je u prvom redu pripovjedač, iako se osjeća i već spomenuti utjecaj propovjedništva i govorništva, što nije ništa neobično jer je Crijević bio dominikanac koji je slijedio govorničku praksu, a također je i održavao propovijedi tijekom svoje svećeničke službe. Isto je tako smatrao da je govor važan „historiografski element i poseban oblik znanstvenog rada“.⁷⁴ Ni u njegovo doba ne jenjava utjecaj Cicerona, kako u govorništvu, tako i u shvaćanju povijesti kao moralne kategorije.⁷⁵ Zato osjeća potrebu dokazivanja istinitosti onoga o čemu piše, a zanimljivo je da je njegovo omiljeno sredstvo argumentacije bila poredba i to osobito kada je pokušavao pronaći analogiju između prošlosti i sadašnjosti, što je jedna od osnovnih karakteristika Crijevića kao povjesničara.⁷⁶ Navodeći sve odlike Crijevićeva pisanja, kako sadržajne, tako i stilske, konstruirana se slika njegova pogleda na povijest te se uviđa da on izuzetno cijeni povijest, ali možda je ipak najbolje pogledati što sam Crijević govori o toj temi: „Čini se naime da je povijest, ili izlaganje događaja, posve dobra stvar, jer obuhvaća svaki vid dobra i njezino izučavanje valja ubrojiti među dobra umijeća.“⁷⁷

Izgleda da se Crijevića, doista, ne može smjestiti ni među analiste niti biografe, ali to ne umanjuje vrijednost njegova rada. Dapače, to povećava vrijednost njegova rada jer se uspio izdici iz tradicionalnih okvira (iako su neki ostatci primjetni). Zato je možda najbolje reći da je pisao na razmeđu tradicije stare dubrovačke historiografije i utjecaja nove talijanske prosvjetiteljske historiografije. Na taj je način stvorio svoje shvaćanje povijesti i svoj stil pisanja zbog čega je zasigurno jedan od značajnijih hrvatskih povjesničara. Međutim, unatoč velikim istraživanjima, kritičkim pogledima na povijesti, težnji objektivnosti, inteligentnoj interpretaciji, trudu na sveobuhvatnosti itd., primjetan je u Crijevića povremeni gubitak objektivnosti kada je pripovijedao o veličini Dubrovniku.⁷⁸ Ipak, ni to ne umanjuje njegovu važnost u cjelokupnom pogledu na njegovu historiografiju i njegov ogromni doprinos. Iako je Crijević jedan od manje poznatih povjesničara, svakako je zanimljiv i vrijedan za proučavanje. Zato, bez sumnje, zaslužuje mjesto uz brojna eminentna imena historiografije kojima se o daje počast prilikom ove obljetnice.

BIBLIOGRAFIJA

Antoljak, S. 2004. *Hrvatska historiografija*. Zagreb: Matica hrvatska.

Čosić, Stjepan, Nenad Vekarić. 2005. *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*. Zagreb-Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.

Gross, Mirjana. 1996. *Suvremena historiografija: Korijeni, postignuća, traganja*. Zagreb: Novi liber.

Jozić, Branko. 1998. „Marulić u pripovjedačkom kompendiju Serafina Razzija; prilog recepciji Institucije.“ U: *Colloquia Maruliana*, Vol 7: 189-195.

Krasić, Stjepan. 1975. „Crijevičev život i rad“. U: Cerva, Seraphinus Maria. *Bibliotheca Ragusina = Dubrovačka biblioteka*. Vol 1. Prir. Stjepan Krasić. Zagreb: JAZU: XII – XXV.

Seferović, Relja. 2008 a. „Serafin Marija Crijević – Cerva (4. listopada 1686. – 24. lipnja 1759.), dubrovački historiograf.“ U: Franjo Šanjek. *Dominikanci i Hrvati. Osam stoljeća zajedništva (13. – 21. stoljeće)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost: 218 – 225.

Seferović, Relja. 2008 b. „Prolegomena za novu historiografiju Dubrovačke Republike“. U: Cerva, Seraphinus Maria. *Prolegomena in sacram metropolim Ragusinam*. Prir. Relja Seferović. Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku: 9 – 239.

Tuberon Crijević, Ludovik. 2001. *Komentari o mojem vremenu*. Uvodna studija i prijevod Vlado Rezar; bilješke i kazalo Tamara Tvrtković. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.

Slika preuzeta s: http://it.wikipedia.org/wiki/File:Serafino_Cerva.png

BILJEŠKE

- 1 Potrebno je upozoriti na dvojestvo u obliku prezimena Crijević – Cerva. Od kraja 13. st. javljaju se različiti oblici tog prezimena (Zreva, Zereva, Cereva, Cerieva). U 1. stoljeću poznati su sljedeći oblici: Ćireva, Ćereva, Zrieva, a u 15. stoljeću Cereva, Creva, Crieva, Zrieva, Cerva. Nakon 1500. uglavnom se pojavljuje oblik Cerva ili njegova latinizirana inačica Cervinus. Porijeklo ovog prezimena je slavensko i teško ga je dovesti u vezu s talijanskom plemićkom obitelji i litanskim oblicima njihova prezimena Cerva, Cervius, Cervonius. Serafin Marija potpisivao se sa Cerva. Vidi Krasić 1975: XII, bilješka 42 na str. LXII.
- 2 Seferović 2008 a: 219.
- 3 Seferović 2008 a: 218.
- 4 Za podatke o Crijeviću životu i radu vidjeti uvodnu studiju Stjepana Krasića u izdanju djela *Bibliotheca Ragusina*. Krasić 1975: XIV.
- 5 Antoljak 2004: 264.
- 6 Krasić 1975: XVI.
- 7 Seferović 2008 a: 220.
- 8 Godine 1734. na odredbu Senata, Crijević odlazi u Rim kako bi riješio diplomatski spor između Dubrovnika i Turske. Naime, krajem lipnja 1734. godine neki španjolski brodovi su zarobili skadarske trgovce koji su bili na brodu dubrovačkog kapetana te je Porta poslala u Dubrovnik dva delegata te zahtijevala da zajedno s dubrovačkim delegatom kod pape u Rimu zatraže njegov ulazak u cijeli spor tako što će intervenirati kod Španjolaca. U protivnome, Porta je zaprijetila napadima na dubrovačke trgovce po cijelom Jadranu. Do njegovog dolaska u Anconu, skadarski trgovci već su bili oslobođeni, što Crijević saznaje od dubrovačkog konzula, sastaje je s mletačkim konzulom u Draču te rasplet situacije javlja u Dubrovnik. Krasić 1975: XX-XXI.
- 9 Sorbonezi i salamankezi bili su dva plemićka bloka u Dubrovniku. Nazive su dobili po sveučilištima u Salamanci, odnosno Sorbonni. Sorbonezi su bili stara plemićka skupina, dok su salamankeze činile porodice koje su primljene u dubrovačku vlastelu nakon potresa 1667. g. Njihovi su odnosi bili obilježeni netrpeljivošću. Više o tome moguće je pronaći u djelu Stjepana Ćosića i Nenada Vekarića, *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*.
- 10 Seferović 2008 b: 14.
- 11 Seferović 2008: 224-225.
- 12 Seferović 2008: 224.
- 13 Seferović 2008: 224-225.
- 14 Krasić 1975: XXVII.
- 15 Antoljak 2004: 265.
- 16 Krasić 1975: XXXIII.
- 17 *Bibliotheca Ragusina* priredio je Stjepan Krasić, a *Prolegomena* Relja Seferović koji je doktorirao na Crijeviću i upravo tom djelu, koje je objavljeno 2008. godine, a izvrsno je za daljnja istraživanja. No, kao uvod u Crijevićevo djelo ipak preporučam kraći Seferovićev tekst u djelu *Dominikanci i Hrvati. Osam stoljeća zajedništva (13. – 21. stoljeće)* Franje Šanjeka.
- 18 Seferović 2008 a: 223-224.
- 19 Gross 1996, 72.
- 20 Gross 1996, 74.
- 21 Gross 1996, 74.
- 22 Gross 1996, 75.
- 23 Zahvaljujem se g. Relji Seferoviću na objašnjenju ove situacije.
- 24 Seferović 2008 a: 222.

- 25 Seferović 2008 a: 222. Stipčević, „Arhiviranje tišine. Glazba iz kancelarijskih spisa“, *Kolo* 2 (2005.), preuzeto s: www.matica.hr/Kolo/kolo2005_2.nsf/AllWebDocs/arhtisine
- 26 Seferović 2008 b: 23.
- 27 Seferović 2008 b: 21.
- 28 Seferović 2008 b: 23; Seferović 2008 a: 220-223.
- 29 U Rimu je pristupio isusovcima, no 1707. izlazi iz isusovačkog reda i pristupa bendiktincima. Autor, između ostaloga, *Života kralja Davida i Života prisvetoga Benedikta*.
- 30 Biograf svetog Jeronima.
- 31 Seferović 2008 b: 21.
- 32 Seferović 2008 b: 22-23.
- 33 Seferović 2008 b: 216-217.
- 34 Seferović 2008 b: 188.
- 35 Seferović 2008 b: 161.
- 36 Seferović 2008 b: 162.
- 37 Seferović 2008 b: 100.
- 38 Seferović 2008 b: 214.
- 39 Seferović 2008 b: 214.
- 40 Seferović 2008 b: 103.
- 41 Seferović 2008 b: 103.
- 42 Seferović 2008 b: 73. Serafino Razzi rođen je u Firenzi. U dominikanski red stupio je u samostanu San Marco. Od 1587. godine bio je nadstojnik dominikanskog samostana, a zatim vikar dubrovačke nadbiskupije. Iako je samo dvije godine proveo u Dubrovniku, ostavio je značajan trag. Uz *La Storia di Raugia* (Lucca, 1595.), objavio je i životopis blažene Ozane Kotorske (*Vita della Beata Osanna da Cattaro*, Firenza, 1592.), a za sobom je ostavio i rukopisnu kompilaciju o povijesti dubrovačke metropolije i dubrovačkih nadbiskupa. Ennio
- 43 Jozić 1998: 189-190.
- 44 Junije Rastić (1671.-1735.) i Jakov Lukarević (1551.-1615.), dubrovački ljetopisci.
- 45 Seferović 2008 b: 74. Mavro Orbini hrvatski je pisac, povjesničar i ideolog. Bio je pripadnik benediktinskog reda, a autor je *Il Regno degli Slavi* (Kraljevstvo Slavena), Pesaro, 1601.
- 46 Krsić 1975:XIII. Za Ludovika Crijevića Tuberona vidjeti: Tuberon 2001.
- 47 Seferović 2008 b: 74.
- 48 Seferović 2008 b: 76.
- 49 Seferović 2008 a: 222.
- 50 Seferović 2008 b: 76, 77.
- 51 Seferović 2008 b: 77.
- 52 Seferović 2008 b: 79. Cesario Baroni bio je talijanski kardinal (knjižničar Vatikanske knjižnice) i crkveni povjesničar. Njegovo najznačajnije djelo je *Annales Ecclesiastici*.
- 53 Seferović 2008 b: 82.
- 54 Seferović 2008 b: 79.
- 55 Seferović 2008 b: 218.
- 56 Seferović 2008 b: 82.
- 57 Seferović 2008 b: 218.
- 58 Seferović 2008 b: 103.
- 59 Seferović 2008 b: 114.
- 60 Seferović 2008 b: 114.
- 61 Seferović 2008 b: 219.
- 62 Seferović 2008 b: 214.
- 63 Seferović 2008 b: 161.
- 64 Seferović 2008 a: 221.
- 65 Seferović 2008 b: 155.
- 66 Dugogodišnji tajnik Dubrovačke Republike, Crijeviću je davao podatke iz arhiva Republike do kojih inače ne bi mogao doći.
- 67 Tomáš Ripoll i Antonin Brémond bili su čelnici dominikanskog reda (Ripoll od 1725. do 1747., Brémond od 1748. do 1755.) te su u Rimu izdali monumentalno djelo *Bullarium Ordinis Praedicatorum* u osam svezaka (1729.-1740.), što je zapravo dominikanski bullarium. Vidi i Krsić 1975: XXII-XXIII.
- 68 Seferović 2008 b: 194.
- 69 Seferović 2008 b: 184.
- 70 Seferović 2008 b: 190.
- 71 Seferović 2008 b: 181.
- 72 Seferović 2008 b: 174.
- 73 Seferović 2008 b: 86.
- 74 Seferović 2008 b: 84.
- 75 Seferović 2008 b: 86.
- 76 Seferović 2008 b: 165.
- 77 Citat preuzet iz: Seferović 2008 b: 87.
- 78 Seferović 2008 b: 174.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlasisavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com